

İNANÇ

Sanat-Kültür Dergisi

İMİYAZ SAHİBİ
Nûsî OKAL

Yıl: 8

Kasım — 1945

Sayı: 104

UMUM NEŞRİYAT MÜDÜRÜ
Tahsin SAYGUNİŞİK

Denizli Halkevinde ayda bir çıkar

İÇİNDEKİLER

Halkevleri temsil repertuarı	Talât Öner
Denizli turizm merkezi oluyor	A. Akif Tütenk
Laodise	Tarhan Toker
Kerem ile Aşlı	Şükrü Elçin
Beyhudelek panayırında	Çeviren: Hayrullah Gürsoy
Acıpayam	Tahsin Saygunışık
Denizlinin eski mahalle ve köy adları	F. Akçakoca Akça
Yonca çiçeği	Korbazdan. Ş. E.

Şiirler:

Romans: Hüseyin Yağcı — Bizim mahalle: Hayati
Hangerlioğlu — Anış: Hüseyin Özkan — Vehim: Fehim
Kabadayı — Bahar: Hayrettin Gürsoy.

İNANÇ

Sanat ve Kültür dergisi

ABONE ŞARTLARI:

Yıllığı	300 Kuruş
Altı aylığı	150 Kuruş
Tanesi	25 Kuruş

İMTİYAZ SAHİBİ
Hulûsi OKAL

KASIM — Sayı: 10

UMUM NEŞRİYAT MÜDÜRÜ
Tahsin SAYGUNİŞİK

Halkevleri Temsil Repertuarı

Talât ÖNER

1946 yılı Halkevi temsil repertuarı geldi. Repertuarı bir kaç noktadan gözden geçirmek faydalı olur sanıyorum. Bu yılki repertuarda iki hususiyet var.

Repertuar zenginleştirileceğine bir çok çıkar malarla kısaltılmıştır.

Hemen ilâve edelim ki klâsikler serisinden bir kaç eser kabul edilerek bu telâfi edilmek istenmiştir. Repertuara bir eserin girmesi veya çıkarılması kim yapıyor bilmiyoruz. Bir kişi mi, bir komisyon mu?

Bu zat veya komisyon ne gibi prensiplere dayanarak bir eseri kabul ediyor veya çıkarıyor, bilmiyoruz. Listede kalanları gözden geçirdim. En başta, Akın, Çakır Ali, Has bahçe, İstiklâl, Kahraman... Bunlar değerli eserler olmakla beraber hemen her Halkevinde bir çok defa temsil edile edile herkesçe çok malûm eserler sırasına girmiş mevzuu, vakası çok belli olunca tekrar temsil edilmelerinin lüzum ve manası kalmamıştır.

Son yıllarda bunları sahneye koyan bir tek Halkevine rastlamadım. Bir kısım millî ve güzel eserler listeye alınmamış ve vaktile alınanlar da çıkarılmıştır. İbnirrefik Ahmed Nurinin hemen bütün eserleri, (Himmetin Oğlundan başka), Vedat Nedim Törün bütün eserleri, Müsahib zade Celâlin bütün eserleri. Necip Fazıl ve Vedad Ürfi v. s. nin eserleri niçin çıkarılmıştır?

Eğer temsil güçlükleri göz önüne alınarak bu neticeye varıldı ise Zehirli Kucak mı, Kör mü temsil bakımından Halkevi sahnelerine daha uygundur?..

Eğer mevzu ve tez bakımından ise, yine kör ve ya Kavga Sonu, Fermanlı Deli Hazretleri gibi bizim olan, bizden olan, bizim derdlerimizi tebarüz ettiren eserler çıkarılmış da, Akıl İdarehanesi, Işık, Bir

Gemi gibi niçin seçildikleri belirsiz, manasız piyesler hâlâ repertuarda durmaktadır.

Halkevi temsil kolları her tarafta büyük müşküllerle baş başadır. Bilhassa kadın eleman bula mamak derdi. Bazı büyük şehirlerde bile kadın eleman temini için rol alanlara para vermek, hediye vermek veya faydalar temin etmek gibi profesyonelliğe doğru gidilmektedir. Müsâid sahne veya dekor, kostüm bulmak güçtür. Ve en fenası temsil edilmemiş, iyi bir teknikle yazılmış tiyatro eseri bulmak güçlüğüdür.

Canlı bir eser intihap etmek temsilde yarı başarıyı sağlamak demektir. Kötü bir eseri en meşhur ve kıymetli sanatkarlar bile kurtaramazlar. Tiyatro Partinin, talebesi en bol olan bir halk mektebidir. Tiyatroya rağbeti görenler konferanstan kaçanları bilenler ona azamî önemi vermelidirler.

Halkevinin parasız yaptığı temsillerde bir tek boş yer kaldığını görmedim. Yine eseflerimle söylemek lâzımdır ki bazan bu temsiller Halkevinin bütçe açığını kapatmak için paralı oluyor. İstenen faydayı bize sağlıyamıyor...

Burada, bazı vilâyet ve kaza Halkevlerinin bütçesinin çok fakir oluşuna da işaret etmek isterim. Bir tek hademe tutacak parası olmayan Halkevi de gördüm.

Gerçi Halkevleri münevverlerin parasız çalışacakları yerdur. Amma aydınlanmak ister, ısıtılmak ister, temizlenmek bakılmak ister, kıymetli kitaplara bakacak bir memur da mı olmamalı? Halkevlerinden faaliyet isteniyorsa, bunu sağlayacak tahsisati da ayırmalıyız.

Halkevlerinde yalnız halka hizmet esası güdülmektedir. Bu vatan borçu ifa edilirken hiç bir şahsiyet meselesi bahis mevzuu olmamalıdır.

Esas mevzuumuzdan uzaklaşmamak için diye-

Denizli Turizm Merkezi Oluyor..

Ahmet Akif TÜTENK

Denizli ilinden bir de turizm merkezi yapmak isteniyor. Lugatte turizm yer değiştirmek, seyahat zevki manasına gelir ve turist seyahat eden kimse demektir. Zeki ve münevver bir turiste, Denizli ilinin tarihi ve coğrafyası ne gibi hayranlık intibaları ve taze bilgiler sunabilir? Hal ve istikbali için tecessüsünün soracağı sorulara ilimiz, millî eğitim, imar ve endüstri teşebbüsleriyle cevap verebilir mi? İlimizin seyahatleri mümkün kılacak yolları var mıdır?..

Asrımızın bilgi hususiyeti, görmek, anlamak ve toplamak olduğuna göre ilimizde turistin temaşa edeceği anıtlar var mıdır? Bu anıtlar devirlere ve devirlere hâkim mimarî ve bedîî cereyanlara göre tasnif edilmiş midir? Bu anıtları başka devirlerin ve yerlerin anıtlarından ayırt eden taraflar nelerdir?

Diğer yandan ilimizin coğrafya unsurları, yani dağları, ovaları, ırmakları, pınarları, tarlaları, dağınık ve sık evli köyleri, mesireleri, kanalları, şosaları ve demiryolu turistin gönlünü açacak ve bilgisini artıracak halde midirler?

Hayal inkisarına uğramak şöyle dursun, mesut turistin ilimizden edineceği intibalar, varacağı müsabet cevaplar zekâ ve sıhhati için bitmez ve tükenmez gıdalarıdır. Filhakika Denizli ili bilinen tarih devirlerinin bütün harslarını muntazam yaşamıştır. Yeşil yuva, Yatağan, topraklarında taş devrinin kül tür eserlerine; Kızılcabölükte Eti; Çivril ve Çal ilçelerinde Firikya ve Elenik; Pamukkale, Kızılca - bölük, Vakıf, Medet, Kaletavas ve Buldanda Elenistik ve Romen devirlerinin; Karaman, Karahisar Karahöyük, Kızılhisar, Eskisar ve Denizlide Bizans devirlerinin; Pamukkale, Akhan, Denizlide Selçuk; Denizli, Kızılhisar, Acıpayam, Tavas, Honaz ve Hırka'da Osmanlı devrinin en tipik anıtlarına veya izlerine rastlanıyor.

ceğim ki repertuar fakirdir, zenginleştirilmeli... Her zaman, her yerde, her sahneye göre eserler bulunup basılmalı.

Klâsiklerden repertuara alınan eserlerin ekserisi, temsili kolay eserlerdir. Bunlardan Hekim Uçtu, Scapin'in Dolapları bugün için devri geçmiş eserlerden sayılabilir.

Molyerin bu iki eseri repertuara alınmasa da olurdu. Bunları temsil eden pek bulunmayacaktır. Mevzuları, düğüm noktaları çok belli eserlerdir. Repertuara yerli olsun, tercüme olsun bol bol eser

Mesut seyyah bu eserlerle onları çevreleyen tabiatın da denkleştirmesi görür: Çürüksu, Yukarı Menderes ve Dalaman çaylarının; Honaz, Kara ve Beşparmak dağlarının birbirinden ayırdığı, gökpınar, Denizli, Acıpayam, Tavas, Karaman, Ibecik-Sofular, Çivril, Çal ve Sarayköy ovaları, orman, bağ, hububat, susam ve pamuk örtülerile, rakımları ve mevsimlik iklimleriyle, gerçekten güzeldirler; ağır çalışma ve iş yeridirler, kavak, çınar ve meyva ağaçlarının yeşillikleri içinde kaybolan Denizlinin Kızılcabölüğü, Kızılhisar, Honazın Karacı, Manas - tır, Gerzile ve zengin Buldanın derin sevimliliği içimizden kolayca silinir duygu değildir.

İlimizin çalışkan, muktesit, zeki ve nezaketli insanları ile tanıştıktan sonra bu duygu daha ziyade artar. Denizli ilinin halkı tarihimize asırlarca Ege denizine ve Akdenize doğru, medenî ruhumuzun hamlelerini ve tefekkürümüzün gayretlerini çevirmek ve ilerletmek gibi çetin bir uc halkı ödevile çalıştı. Bu il Osmanlı devrinde Rodosla İstanbul arasında seciyemizi düşmekten kurtaran, Cumayanı, Kaletavas, Yatağan, Denizli, Çal ve Buldanın dokumacılığı, debağati, demirciliği, maarifi ve her türlü israftan uzak iktisadî hayatı, ana baba ve çocuklarının sıkı bir iş bölümü ile teşkil ettikleri aile muhitiyle, temiz kalan dilile ve bakir zekâsıyla benliğimizin en canlı merkezlerinden biri kaldı. Bugün görülen diri gelişmenin sebepleri işte bunlardır.

Cumhuriyet devrinin büyük valilerinden muhterem Cevat Ökmenin yirminci asır medeniyet ve ilim telâkkilerine dayanan, Atatürk'le değişen tarih anlayışımıza uygun, olarak Denizli ilinin eski anıtlarını ve şirin coğrafyasını yerli ve yabancı okumuş seyyahlar için bir turizm sahası haline yükseltmek hususundaki kararlarından mutlaka ciddi ve hayırlı neticeler doğacaktır.

alalım. Yeter ki eserin bir kıymeti olsun, zararlı bulunmasın. Genel sekreterliğin her kolda büyük çalışma ve faaliyetlerine şahid oluyoruz. Halkevlerinin bu yönden de faaliyetlerini artırmasını temin edecek çareleri muhakkak bulacağına inanıyor ve bekliyoruz. İnanmak yarı başarmak demektir. Klâsiklerden bazılarının repertuara alınması çok yerinde bir harekettir. Yerli ve tercüme eserlerle zengin bir repertuarı önümüzdeki Cumhuriyet bayramına kadar görmek bütün tiyatro severleri sevindirerecektir.

Ulu şehirler:

LAODISE

(Eskihisar)

Tarhan TOKER

Ege bölgesi, hususiyle Büyük Menderes havzası, bir arkeoloji kitabı veya etnoğrafya müzesi gibi! Burada asırların sesi, olayların çehresi, yani zengin bir tarihin kaynayıp kaynayıp taşıdığı görülüyor. Sanki bu topraklar, eski tarihten birer altın sayfadır. Her yerde anıtlar, her taşta yazıtlar... Topraktan tarih fışkırıyor gibi. Ne güler, ne kutlu bir havza imiş Büyük Menderes dünyası... Çiçekler gibi, güzel eserler, sanat ışıkları saçılıyor. Renk renk, başka başka şekil ve kokuda bir geçmiş âleminin ihtişamında, insan kendini kaybeder. Etilerden, Lidyalılardan, Firiklerden, İyonlardan tutunuz da, Roma, Bizans, Selçuk ve Selçuk beyliklerinden geçerek Osman oğullarına uzanan bu yol üzerinde tarihi el ile yakalarsınız.

Nazlı Menderes, koynundaki bu hazinelerin zengin gururu içinde salına salına süzülür gider. Onun cihan değer topraklarının şurasında, burasında mimarlık estetiğinin en üstün anıtları söndürülemediği ışıklar gibi, binlerce yıldır hâlâ yanıp yanıp söner. Bu mimarî lirizm içinde insan adetâ kaybolur. Güzel Ege, tabii ve ruhî elemanlarla anıtların varlığına sinmiş gibidir. Haşmet, büyüklük, incelik, zevk, ilâhi duygular... Birbirine o kadar girmiş ki!..

Ne yazık ki, bu Grek vazosu gibi narin anıtlar, zamanın nalçalı çizmesi altında, o kadar çignenmiş, hırpalanmış ve ezilmiştir ki şurada burada yaldızlı ayna kırıkları gibi parlayan yıkıntılar bize, mazinin hatalarını acılık ve açıklığı ile anlatır. Devirler, zihniyetler, taassup ve ihmaller dillenmiş bir ıstırap gibi sırtıyorlar... Ülkemizin her yerinde bu anıtlar intiharı ve suikasti bilmem ne kadar devam etmiş? Bilmem kaç zaman, açık göz Avrupa ve batı âlemi, Doğu ile birlikte Anadolunun tarihini bir sünger taşı gibi emmiş, düzlemiş?

Anıtlar, bir lâhid gibi soyulmuş, tarihler, bu sömürgeci siyaset elinde değerler kaybetmiş, tırtıllar gibi anıt hırsızlığı yapan insanlar, Ege'nin de üst gömleğini bir kefen soyucu gibi sıyırtıp götürmüş. İstifâ, savaş, taassup, bilgisizlik artığı anıtlarımız böylece karakterini oldukça kaybetmiştir.

Ülkede kökten devrim yapan Cumhuriyet idaresi, binlerce yılın ihmaline uğramış olan eserlerimi-

zi de bir millî mesele, bir tarih kaynağı olarak ele almış ve böylece iskelet ve kök halinde kalan Anadolu mazi dünyasına şahsiyet kazandırmıştır. Zengin eserleri harabelerde, müzelerde, depolarla seyrederken insan, Akdenizin bu işçi dünyasında başka bir kâinat görür gibi oluyor vesselâm!..

Denizliden İzmir'e giden yol üzerinde, ayakta duran mazi ile konuşmak bile ruha başka bir çeşni vermez mi? İzmirdeki eski eserler müzesini seyretmek, illerdeki depoları gözden geçirmek bile toprağın, altına alamadığı milyonluk değerlerin zevkini tattıramaz mı? Bunlar, bir toprağın vatan haritası, bir milletin tarih kitabı, dünya medeniyetinin bir şeceresidir.

Ben, bu yazımla memleketimin, yani içindeki hava ile kanımı beslediğim yeşil Denizlinin bir tarih satırını daha vermeğe çalışacağım. Materyel ve kaynakların çok az bulunduğu ve anıtlardan günlerce uzakta bulunan bir yerden bu önemli ve güç görevi tam olarak başarabilmek pek mümkün değildir. Fakat ne olursa olsun, cılız bir ışık halinde bile olsa, Denizli tarihini sallamak yine bir faaliyet sayılabilir ümidindeyim.

Zengin toprağı, bol suları, güzel iklimi ile Denizli ili, her çağda üstün bir medeniyete sahiplik yapmıştır. Geçmiş günlerde, belki bugünden daha ileri durumlar göstermiştir. Çünkü insanların gelişmesi, medeniyetin ilerlemesi için gerekli şartların hepsi, bu geniş ovaların varlığında mevcuttur. İnsan zekâsı, insan eli, ne güzel eserler vermiştir burada!..

Ben, zaman buldukça önce Denizlinin eski tarihini adım adım yakın tarihini, İnanç sütunlarına çıkarmağa yelteneceğim. Bu yazımda da "Laodise" harabelerinde dolaşarak gördüklerimi ileri atacağım. Bu taşlar, "Denizli tarihi" nin malzemesi arasında kullanılacaktır. Bence küçümsemeğe zaman yok! Çünkü bir tek taşın, bir kelimenin bile bu alanda değeri vardır. Zira yarı, sentezciler, bu kırık dökük malzemeden mükemmel bir yapı kuracaklardır. Ne mutlu o günlere!..

Yeşil Denizlinin tarihte Ladik olarak geçtiği bellidir. Buraya tahminen altı kilometre kadar u-

zakta ve il merkezinin kuzeyine düşen çok eski bir şehir harabesi vardır ki bunun adı tarihte "Laodise" dir. Bugün bu yere "Eskihisar" denmektedir. Bugün çeşitli siyasî ve tabii etkilerin darma dağınık etmiş olduğu bu eski beldenin yerinde bir takım taş parçaları, temel izleri, şekli kaybolmak üzere bulunan bazı yapı silüetleri görülmektedir. Hemen bütün kadim şehirlerde olduğu gibi Laodisede de, istilâ, savaş yıkıcı etkisini gösterdikten başka, bilgisiz insanlar da düzgün taşlara, bir bakire göğsü gibi güzel ve pürüzsüz olan mermerlere olan hasretini bu canım şehirlerde gidermeğe çalışmıştır.

Duygusuz insan, her zaman güzele ve iyiye düşman olmuştur. İşte Laodise de, güzel mermerlerinin, zenginlik ve mamurluğunun kurbanı olmuştur. Çünkü bu şehir, diğerleri gibi kaba taş bloklardan değil, zarif mermerlerden yapılmıştı. Şurada burada yatan mermer direkler, hâlâ güzel, hâlâ klâsizin canlı birer anıttır. Bugün, Laodise ruhu çağırın motifler kalmamıştır. Fakat sanat tarihinde onun tuttuğu yer büyük ve seçkindir. Bir çok arkeoloğlar, gezginler, bilginler... burada kafa yormuşlardır. Zamanlar, onun varlığında boy almıştır.

Şehir, güzel bir ovanın üstündeki, taşlı meyilli bir tepenin eteğine yaslanmıştı. Eski beldelerin hemen hepsinde bu nokta aynıdır. Bunda siyasî bir çok sebepler vardır. Zaten Denizli şehirleri, hep ovanın kıyısına ve tepelerin eteğine kurulmuştur. Ova, bu şehirlerin önünde sonsuz bir deniz gibidir.

Laodisede ayakta durabilen yapılardan birisi ve en iyisi "Hipodrom" koşu alanıdır. Burası, uzun zaman tiyatro zannedilmişse de daha ziyade bir cambazhanedir. Burada at yarışları ve koşu oyunları yapılırdı. Eğlenen ve eğlenmesini bilen memleketlerin zengin ve medenî olduğunu kabul edersek Laodise, zamanının müreffeh beldeleri arasındadır. Koşuyu seyredenlerin oturmaları için büyük bir anfi yapılmıştır. Anfi, tepenin meyli üzerine iri taşlardan kurulmuştur. Buraya kemerli kapılardan giriliyordu. Anfinin üstü açıktı. Bugün bu yapıdan bir çok parçalar meydandadır. Büyük kapılardaki kemerlerden biri üzerinde bulunan yazıttan anlaşılacağına göre bu cambazhane, yani tiyatro yedinci defa konsül olan "Vespasiyan" in oğlu imparator "Titüs Sezar" ve ahali adına "Lusyüs Nikostrot" in küçük oğlu "Nikostrat" tarafından yaptırılmıştır.

Bina, doğrudan doğruya özel fedakârlıkla meydana getirilmiştir. Çünkü Laodisede, bir çok memleket büyükleri, zenginler, din büyükleri buna benzer eserler yaptırarak beldeyi süsler ve güzelleştirirdi...

Bütün eser, prekonsül "Markus Olpiyanus Trayan" a ithaf edilmiştir. Bu devirde Küçük Asyanın prekonsülü Trayan'ın babası idi. Yapı, sanat bakımından devrinin güzel eserlerindendi. Bugün bile darma dağınık olmasına rağmen izlerinde ve taşlarında hâlâ o azamet ve ihtişam yaşar gibi..

Bu at cambazhanesinden başka şehirde büyük bir cimnaz, bir müzik okulu ve iki tiyatro bulunuyordu. Şehir, oldukça büyük, kalabalık ve zengindi. İlk ve Orta çağ şehirlerinde görülen "site" hali Laodisede de mevcuddu. Beldenin dolaylı kalın surlarla çevrilmişti. Şehire, bir kaç büyük kapıdan giriliyordu...

Şehrin önünden iki ırmak geçiyordu. Arkasına düşen dağ ve tepelerde bol kaynaklar vardı. Bu kaynaklardan künkler içinde bol su getirilmişti. Buraya getirilen suların çoğu Pamukkalede olduğu gibi killi olduğundan, aktığı yerde traverten gibi soluk bir tortu bırakıyordu. Bugün bir çok sütun ve taşlarda bu kireçli tortular hâlâ duruyor. Fakat suda, boyaları tesbit, kirleri eritme kabiliyeti vardı. Bundan faydalanılarak yapağılar yıkanmış, boyanmış ve güzel halılar dokunmuştu.

Laodise halkı, zengin topraklarını eker biçerler, koyun sürüleri beslerler, yapağı ticareti, halıcılık, dokumacılık yaparlardı.

Şehir Milâddan önce yapılmışsa da, hristiyanlığın yayılması üzerine önemini kat kat arttırmıştır. Hiperapolis, Tripolis gibi Laodise de daha ziyade dinî bir merkez haline gelmiştir. Havariler adına bir çok kiliseler yapılmıştır. Demek oluyor ki Firikya'nın bu zengin bölgesinde hristiyanlığı yaymak için kuvvetli din adamları ve mabedler bulundurulmuştur. Küçük Asyada kurulmuş olan yedi büyük kiliseden birisi de burada kurulmuştu.

Laodisede, bugün görülen harabe Roma devrine aittir. Çünkü belde Romalılar zamanında çok imar görmüş ve gelişmiştir. Şehrin kuruluşu hakkında kesin bir tarih yoksa da, yukarda bahsi geçen hipodrom kitabesinin Milâddan önce 79 da konulduğu tahmin olunuyor. Demek ki şehir, bu tarihten itibaren güzelleşmeğe başlamıştır.

Şehrin kuruluşu "Antiochus Soter" zamanına rastlıyor. İmparator, bu şehri yaptırarak çok sevdiği güzel karısı "Laodise" ye izafe etmiştir. Şehir, bilhassa İmparator "Tiber" zamanında çok gelişmiştir. Coğrafi durumu, halkının çalışkanlığı, sanata olan eli yatkınlığı, toprağının zenginliği, büyük ticaret yolundan birisi üzerinde bulunuşu, bu hızlı gelişmeyi sağlamıştır. Böylece belde, Firikyanın en zengin ve mamur beldeleri arasında yer aldı. Zen-

ginler, şehrin güzelleşmesi için büyük bağışlarda bulunuyorlardı. Bugün Egenin bir çok kasaba ve şehirlerinde kurulan "güzelleştirme kurumları" tarihin derinliklerinde de önümüze çıkıyor. Demek ki bu toprağın yurd ve sanatsever insanları, çok eski bir kökten ilham almaktadırlar.

Hatip "Zenon" ile oğlu "Poleman" da bu şehirde doğmuşlardır. Bu zengin ve asil aile, Laodiseye bir çok teberrülere bulunmuşlardır.

Roma imparatorlarından "Ogust" zamanında Zenon'un oğlu Küçük Asya imparatoru yapılmış ve "Pont Polemonyak" adı ile hüküm sürmüştür. "Pelin" e göre şehrin bir adı da "Roha" dır.

Demek ki, bugün Eskihisar adı ile Denizlinin yakınında bir yığın taş halinde yatan bu eski site, tarihte çok şöhretli devirler yaşamıştır.

"Mitirat" muharebelerinde şehir kısmen harap olmuş, nihayet on birinci yüz yıldan itibaren Selçuk oğullarının saldırılarına sahne olmuştur. Selçuklular bir kaç defa Laodiseyi almışlarsa da, bazı siyasî sebepler yüzünden tekrar Bizanslılara bırakmışlardır. Bu med-ü cezirler, şehrin güzelliğini bozmuştur. Bundan sonra, beldenin rahatı kaçmış, harap olmağa doğru gitmiştir. 1216 Milâd yılına doğru, Laodise de, Lâdik ile birlikte Germiyanlılara geçmiştir. Şehir tahrip edilmiş, hristiyan ahali "Lâdik" e "Denizli" yerleştirilmiştir. Demek oluyor ki şehrin askeri ve siyasî önemi vardı. Bunun yerine Lâdik kaim olmuştur. Bölgesinin idaresi Germiyan ailesinden Lâdik "İnanç" beyi Ali beye verilmiştir.

"Cemri vakası" ndan sonra buralar, Selçuk emiri tarafından "Sahip Ata oğulları" na verilmişse de 1277 yılında tekrar İnanç oğullarına geçmiştir.

O devirde Lâdik beyi, Germiyan hükümdarının kız kardeşinin oğlu "Bedreddin Murad Bey" idi. 1289 da bir defa daha Sahip Ata Oğullarına intikal ettikten sonra üçüncü ve son defa olarak Germiyanlıların eline düşmüştür. Demek ki, Germiyan Sultanı Yakup Bey, Tripolisi fethetmezden önce "1305" Lâdik ve Laodise Türklere geçmişti. 1390 yıllarında bölge, Germiyanlılardan Osmanlılara düşmüş, Ankara muharebesinden sonra da (1402) Timur buraları tekrar Germiyan ailesine vermiştir. Az sonra asıl sahibi sayılan Osmanlılara Murad II zamanında bir daha ayrılmamak üzere geçmiştir.

Şu halde, Lâdik ve Laodisenin bu kadar harap olmasının bir sebebi de, uzun savaşlar, elden ele geçmelerdir.

Not: Evvelce Denizli Millî Eğitim Müdürlüğünde bir takım eski taş eserler toplattırılmıştır. Bu

Romans

Kim bilir hangi sabah açacak verdiğin çiçek,
Ne zaman oksıyacak saçlarını rüzgâr?
Deniz kokan şarkını hangi gün dinliyecek
Hangi gün öpecek nefeslerini bahar?

Belki bu nisan ayında sevgilim
Soyunurken tomurcuklar sabaha karşı
Bir ninni gibi dökülürken semadan yağmur,
Marti çığlıkları arasında seni beklerim...

Belki çocukluğumuzu sandallarda unutup
Rüyalarımızı tamamlarız alâmisema gölgesinde.
Denize akseden bitmez arzularımız
Ufuktan ömür boyu veda taşır belki de...

Hüseyin YAĞCI

Bizim mahalle

İlk çocukluk şarkımı söyleyen
Mahallenin her köşesi bir hatıra taşır.
Senelerdir geceyi aynı bekçi bekler,
Fecri komşunun horozu
Sabahı minareden müezzin uyandırır.
Boyalı konaklardan uzanan başlar
Çağırır sütçüyle simitçiyi...
İnsanları da çok mesuttur,
Çocuklar gündüz çamur oynar
Gece yıldız taşlarlar

Semada...

Hayati HANÇERLİOĞLU

değerli tarih parçaları üzerinde incelemeler yapılırsa, Denizli tarihinin durumu daha fazla aydınlanacaktır. Eserlerin iyi saklanması, bölgedeki eserlerin toplattırılmasına devan olunması, memleket tarihçiliği için çok lüzumlu bir hareket olacaktır, sanırım.

Tarhan TOKER

Gümüşhane orta okulu Tarih-Coğrafya Öğretmeni

Kerem ile Aslı

Salâhaddin Batu - Nebioğlu Yayınevi - İstanbul

Yazan: Şükrü ELÇİN

Türk halk hikâyelerinin en güzellerinden biri olan "Kerem ile Aslı" hakkında nerede bir yazı veya kitap görsem, içimi önce bir korku, sonra bir ümit kaplar. Korkum, o yazı veya kitabın, Keremi sinemaya alanlar gibi berbat etmiş olmasından, ümi dim ise yeni bir kompozisyonla yazılmış görmek istediğinden doğuyor.

İşte, Keremi yeni olması icap eden bir anlayışla yazmak girişiminde bulunan Selâhaddin Batu'nun manzum masalını bu ruhsal hal içinde okudum. Kitap için düşündüklerimi söylemeden önce, bu çeşit tecrübelerin başarısında faydalı olacağına inandığım bir iki noktayı işaret etmek istiyorum.

Gerçekten tarihin malı olmuş eserleri yeni bir sanat ve felsefe görüşü ile kaleme alarak genç nesillere mazi cennetini açmak kadar zevkli bir iş yoktur. Ancak, böyle tehlikeli olduğu nisbette şerefli bir işe girişileceği zaman, seçilecek kitabın, ruhunu, karakterini ve ülküsünü daima göz önünde tutmak lâzımdır.

"Dar kapı" da maddenin üstünde temiz bir aşık-günümüzün zevk ve kültürü içinde- yaratan Andre Gide'in başarısını yukarıda söylediğimiz özelliklerin nabzını kuvvetli bir irade ile yoklamasında aramak icap eder.

Okuduğumuz eser beş perdedir. Muhtelif hecede mısralar ve yarım kafiye bentlerle bazı can sıkıcı mesnevî parçaları ve masala az çok nefes alma imkânını veren koşmalar binayı kurmaya çalışmıştır. Şair, ilk iki perdede sevgilileri tanıştırır, fakat vezirin ihaneti bu anlaşmanın bir nişanla bağlanmasına engel olur. Üçüncü perdede vezir kaçar, dördüncü de Kerem, Aslı'nın peşine düşer ve nihayet son kısımda Halepte geçen macera hikâye edilir.

Daha ilk bakışta "Kerem ile Aslı"nın, Pertev Naili Boratavın da söylediği gibi tiyatro haline konuluşu, ifade şekillerinin değiştirilmesi ve asırlardan beri Türk halk vicdanında mana ve renk kazanan motiflerinin didiklenmesi, bu kitabın, orijinalinden pek çok uzaklaşmış olduğunun başlıca delilleridir.

Biz, burada Selâhaddin Batu tarafından yaratılan "Kerem" ile, milletin gönlünde yaşıyanı kıyaslama suretiyle eserin taslağını vermek istiyoruz.

Taşkent'ten Rumeliye kadar büyük Türk dün-

yansında kalblere yer etmiş olan Kerem, bu tiyatrodan, vefasız bir sevgili peşinde dumanlı dağ başlarını yurt ve ayrılığı dert edinmiş mustarip insan olmaktan çok, kavuşma imkânları avucunda asrî bir "Don Cıvani" gibidir. Hatta bu Don Cıvani'lik o kadar ileridir ki Aşık Kerem, hiç bir engelle rastlamadan sevgilisini, fırsat buldukça sinema artistleri gibi öpmekten çekinmez. Aslında, saz şairliğinin iki mühim esası olan seyahat ve her hangi bir münasebetle türküyü söyleyip saz çalmak onun en büyük hakkı iken, o: "Aşıklara benzer sözün - Aşık isen nerde sazin, s: II" mısralarında şairin, vezir babasının narına yanmış Aslı'sını bile şüpheye düşürecek kadar sılık ve sazının telleri paslı bir aşık olarak karşımıza çıkıyor.

Masalda, Kerem değil, hep Selâhaddin Batu konuşuyor. Aşık Veysel'in: "(Sesimi sesine kattığım dediği ve ustasını unutmamasını" dilediği o canım "saz"ı ise ancak yetmiş dokuzuncu sayfadan itibaren görebiliyoruz.

Bütün hayatı boyunca saffet ve masumiyet içerisinde bir ateşten gömlekle dolaşan Keremin, yol sıkıntıları, sıra duygusu, gurbet acıları ve çektiği çileler, zaman, mesafe ve tabiat ortadan kaldırıldığı için soyut kalmış ve aşıkımızı gölge olmaktan kurtaramamıştır.

Eserde dört yüz yılın dinleyici ve okuyucusunu Keremin kaderiyle birleştirerek Aslı peşinde Anadolu'yu gezdiren o saf ve asil heyecan yerine hükümdara ihanet eden bir vezirin, korkaklığının ve can kaygısının bizi sarmıyan macerası geçince, bir çöl manzarası içimizi sarıyor.

Mazi, anane ve din gibi birbirinden kuvvetli sosyal sebep ve şartlar içinde yakaladığı gün sevgisini elinden kaptıran yaralı bir sevdalı yerine, bu yeni masalda portresini çizdiğimiz Keremle Aslı'sı veziri ve Sofusu ile bir kuklalar âlemi resmedilmiştir. Kahramanların bu derece sılık olmasını vakaların karakterleri işletmemesinde bulabiliriz. Bunun dışında eserin üçüncü perdesinden aynı perdenin dördüncü meclisine kadar sürüp gelen mesnevî havası hareket unsurunu yok ettiği için Abdülhak Hâmid'in tiyatrolarını hatırlar gibi oluyoruz.

Dil ineselesine gelince, burada dava çok ehemmiyetlidir. Şairin türkçesinde bir halk şairi dile gel-

miştir. Görünüşte müspet olan ve gayeye götürür gibi kendini gösteren bu sade dil, bizim inkılâbını yapmakta olduğumuz dilin yeni imkânlarından doğma bir dil değildir. Dede Korkut'tan beri bütün halk şairlerini benimsemiş olan bu türkçe bir "koşma"yı ve onun zihniyetini diriltmek davasında değiliz. Amacımız, yeni dil, zevk ve kültürle eski motif ve mevzulardan yaşıyan eserler çıkarmaktır.

Kanaatimizce şair, lüzumsuz ve zoraki bir halk çıkılık endişesiyle "İphigenia" da karakterini göstermiş bulunan güzel ve yeni türkçesini bu defa "aşık" dilinde kaybetmek tehlikesine düşmüştür. Meselâ, perilere söylediği şu:

"Bir kuş konar gül dalına — Öter garipçe garipçe
Yanar Kerem Aslı Hana — Tüter garipçe garipçe.
Kana banar ellerini — Tanrı bilir hallerini
Gurbet elin yollarını — Gider garipçe garipçe."
gibi dörtlüklerle 16 cı asır halk şairi "Öksüz Dede"yi yeni baştan tekrarlamış gibidir.

Bir kaç yıl önce "İphigenia" da:

İphigenia! olgun başak yere bakar,
Derin sular çağıldamaz, sessiz akar,
Engindedir yolu suyu bol ırmağın,
Kıraç olur yeri başı duman dağın.
Bizde her kes şu hikmetli sözü tanır,
"Kalkan değil, göğse düşen başlar ağır."

şeklinde hür ve kendine has mısralar söyliyene des-tancı sanatkar Batu, 1945 yılında bir halk şairi olmuştur. Eğer hal böyle ise eserini, içinde yaşaması icap eden ananeye karşı silâhlı bir isyan olarak kabul etmek zarureti var. Çünkü, yaşayışına, kültürüne, ananesine bağlı her hangi bir aşık böyle bir külfete girseydi yalnız ve yalnız ifade kudretiyle hikâye sanatında kendisini göstermeye çalışacaktı. Nitekim aynı müşterek mevzuu kaleme alan Divân şairleri de birbirlerinden bu yolda ayrılık göstermişlerdir.

Üzeyir bey, Hacı bey zadenin operasıyla Fuad Hulusinin tecrübesini görmediğini tahmin ettiğimiz Selâhaddin Batu'nun, yaktığı motif ve ifade şekillerine yeni bir ruh ve mana üfleme beceremeyişini Avrupalı anlayıştan uzaklaşması hazırlamıştır. Bugün ortada genç ressamlarımızın eserlerinde somut olarak belirttikleri memleket rengi ile Cahit Sıtkı - Orhan Veli neslinin şiir anlayışları dipdiri dururken, şairin çorak koşma zihniyetine saplanmasını kavramak imkânsızdır.

Bütün bu düşüncelerden sonra, gönül ister ki, Selâhaddin Batu gerçekten çakıllı olan yolunda ilk eserinin anlayışına dönerek iyi eserler versin.

Batı dünyasında:

Beyhudelik panayırından..

Çeviren: Hayreddin Gürsoy

Evet bu beyhudelik panayırındır. Şüphesiz nezih bir yer değil. Her ne kadar pek gürültülü ise de, öyle neşeli bir yer de değil.

İntikam boş olabilir, fakat tabiidir.

Dünya, her adama kendi yüzünü gösteren bir aynadır. Ona surat asın, o da size ekşi bir suratla bakar. Ona ve onunla beraber gülün, size neşeli ve iyi bir arkadaş olur.

Eğer bir insan ziyadesiyle kibar olmakla beraber bir hizmetçi tutamıyacak kadar da fakirse, odasını kendisi süpürmelidir. Eğer cici bir kızın genç erkeklerle işleri yoluna koyacak bir anacığı yoksa, başının çaresine kendisi bakmalıdır. Ah şu kadınların ellerindeki kuvveti her zaman denemeye kalkma dıkları ne saadettir. Bunu yapsalar onlara hiç dayanamayız. Onların azıcık meyil gösterdiklerini farzedelim, erkeklerin hepsi, çirkin veya güzel farketmeden önlerinde dize gelir. Şunu olumlu bir gerçek olarak ortaya koyuyorum; talihi yar olan kambursuz bir kadın gönlünün istediğiyle evlenebilir. Yalnız şükredelim ki, onlar tabiatın mahlûkları gibi kendi kuvvetlerini bilmiyorlar. Eğer bilseler hepimizi yere sererlerdi.

Bir ünvan ile dört atlı bir araba beyhudelik panayırında saadetten daha değerli oyuncaklardır.

Para! Ne göz kamaştırıcı bir avutuçu ve uzaştırıcı şey!..

Thackeray (1)

(1) William Makepeace Thackeray (1811-1863) gazeteci, karikatürist, hikâyeci ve romancı. Eserleri realisttir. Vanity Fair (beyhudelik panayırı) adlı büyük ve ünlü eserinde romantik tabiatlarla ince ince alay etmiştir. En belirli vasfı İngiliz cemiyetine ve umumiyetle insana çevrilmiş acı ve keskin mizahıdır. Diğer önemli eserleri Pendennis, The New-romes ve Henry Esmond'dur.

Derleyen ve çeviren: H. G.

İlçelerimizi tanıtıyoruz :

ACIPAYAM

Tahsin SAYGUNİŞİK

İlimizin küçük, şirin ve çalışkan bir ilçesidir. Kuzey doğusunda Yeşilova, doğusunda Tefenni, güneyinde Fethiye, Köyceğiz, batısında Tavas ilçesi vardır. Yüz ölçümü 2300 kilometre karedir.

cer ile Kale ve Dağsarayı arasındaki vadiceye boyunu sokarak ovaya doğru genişlemektedir. Geniş Kasaba, küçük fakat şirin kuruluşu ile, Gen bir ova... Bu ova bir taraftan Yeşilova sınırlarına, diğer taraftan Kızılhırsın ötelere, diğer taraftan Karaman doğru uzamaktadır. Zengin bir ova...

Eski adının Tirkemiz olduğu söylenmektedir. İlçenin bundan sonraki adı garbi Karağaçdır. Sonradan bu isim değiştirilmiş, bademleri bol olan bu ilçemize halk diliyle Acipayam(1) asıl şekliyle acı badem denilmiştir. İki bucağı, 68 köyü vardır. Denizden yüksekliği 950 metredir.

İlçenin dört bir yanı Bozdağ, Eşeler, Honaz dağları ile çevrilmiştir.

Acipayam bir çiftçi memleketidir. (25000) hektarlık bir toprak daima ekilir, biçilir... En bol yetişen ürünler, ova kısmında buğday, arpa, Karaman dolaylarında fasulye, mısır, nohuddur. Acipa-

(1) Acipayamlılar bademe payam diyorlar.

ACIPAYAM HÜKÜMET BİNASI

yam Denizli bölgesinin başlıca zahire anbarıdır.

Az miktarda anason ve yerli çay da yetişmektedir. İlçenin güney tarafındaki dağlık kesimlerde hayvancılık yapılmaktadır.

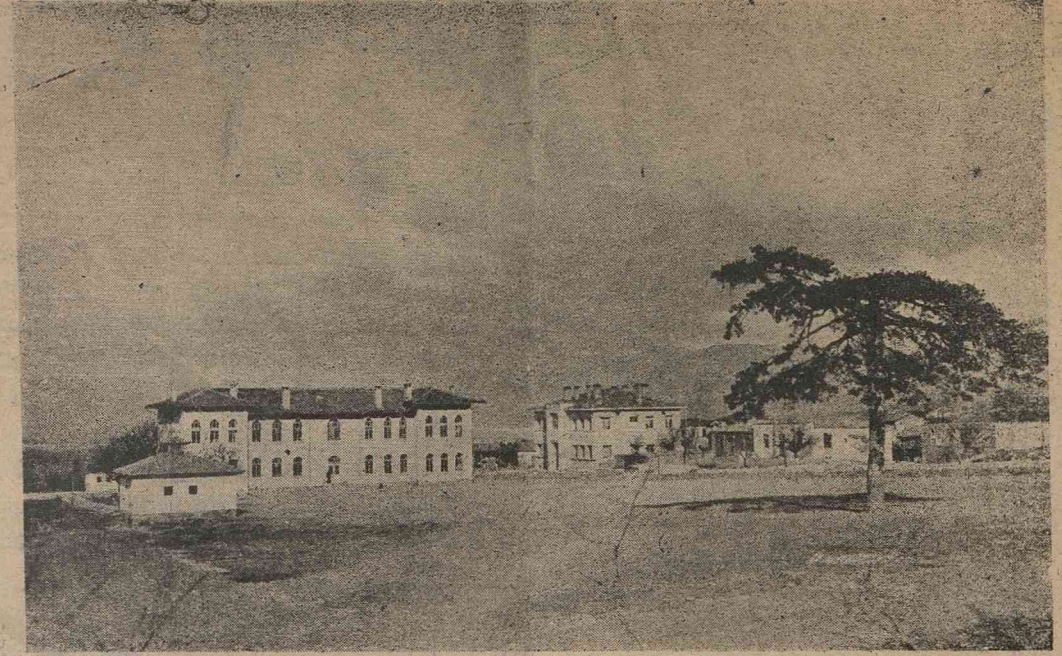
Acipayam zengin ormanlara da sahiptir. Buradaki işletmenin idare ettiği ormanların genişliği 128200 hektardır. Buradaki işletmeye, Yeşilova, ve Tefenni de dahildir. Bu ormanlardan yılda 30000 metre küp kereste alınır. Ağaç cinsleri: Karaçam, Akçam, Kızılcı, Sedir, Meşedir.

İşletme bu ormanlardan tomruk ve tahtacı obalarına kereste biçtirir.

Bu bölgenin en geniş nakliyat imkânını Bedri bey suyu hazırlar. Bu su, ki sonradan Dalaman çayı adını alır. Bu su vasıtasıyla keresteler bol miktarda Akdenize indirilir. Ve o yolla ihraç yapılır. Bu yıl Dalaman çayı yolu ile 30000 metreküp tomruk ve kereste nakledilecektir.

Acipayam ormanları, güney Anadolu'nun ilk safta gelen en zengin ormanlarını teşkil etmektedir.

350 evi geçen bu şirin ilçede ateşli bir kalkınma hali var: Devlet müesseseleriyle halkın ve mahalli teşekküllerin başarmak ve yapmak hususun-

İLK OKUL

da öyle kuvvetli bir anlaşması var ki... Memleketin ilk plânda gelen işlerine hep birden el atılmış, yollar açılmış, park yapılmış, yolların kenarlarına çamlar dikilmiş...

Bir taraftan, okumağa, yetişmeğe çok müsaid ve hevesli ilçe çevresinin, bu mühim ihtiyacını karşılamak için, Milli Eğitim Bakanlığının bu yıl açılacakların başına koyduğu orta okul binasının temelleri atılmıştır. Bu bina ders yılından evvel bitmiş olacak, ve Acipayam 1945-46 orta okul çalışmalarını görecektir. Millet istedikten sonra neler olmuyor ki!..

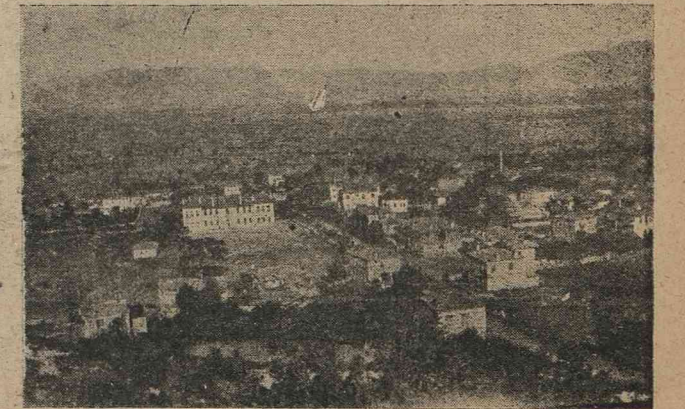
Diğer taraftan da, Halkevi binasının temelleri de yükseltilmiş... Acipayamda bulunduğumuz ilk gece, şimdilik Halkevi olarak kullanılan binanın salonunda temsil varmış, oraya gittik. İlçenin Denizlide okuyan çocukları ile esnaf gençlerin bir arada hazırladıkları bir temsil: Baltacıoğlu'nun (Akıltacı) Salon dolu. Ve seyirciler hep işçi ve sanatkar insanlar. Çocuklarını bütün bir hayranlıkla seyrediyorlar... Gençler saz çaldılar, şarkı söylediler, oranın kendi oyunlarını oynadılar. Doğrusu ya 350 evlik Acipayam için mükemmel bir başarı...

Söz sırası gelmişken söylemek gerek: Yapılma sına başlanan yeni Halkevinin salonunu çok küçük buldum. Halkevlerinin gösterilerine varile, yoğunlaşarak katılan bu ilçe için, geleceği düşünürsek, bu salon ihtiyacı karşılayacak durumda değildir. Yarın bu konuda sıkıntı muhakkak kendini gösterecektir...

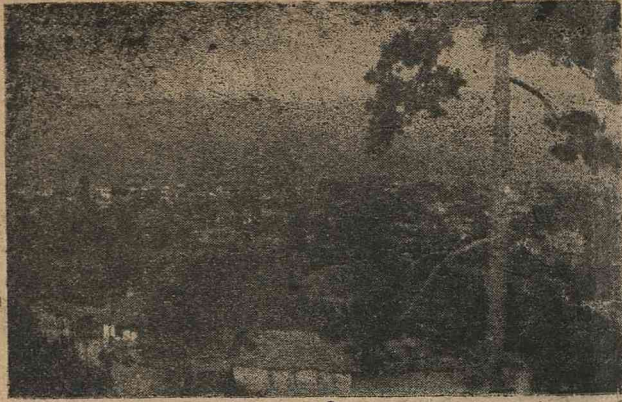
Acipayamlılar küçük ilçelerini geliştirmek için ellerinden geleni yapıyorlar. Öyle değil mi ya, kalabalık cemiyet, kımıldayan, hareket eden canlı cemiyettir. Acipayamlılar, ilçelerinde kurulan orman revirinin yaptıracığı evler için revire gayet ucuz bir ücretle yer veriyorlar.

Yarın Dağsarayının kuzeye bakan topraklarında boy verecek olan seksen kadar güzel ev, Acipayama başka bir güzellik verecektir.

Acipayam bir çok bakımlardan incelenemeyecek değer bir yer... Pazar günleri, yakın, uzak köylerden gelen insanlara baktım: Gülbüz, yanık yüzlü, uzun boylu adamlar... Sırtlarında bizim çeşnimizde mintanlar, ayaklarında kendi dokudukları çakşırklar, çarık ve arkalarında dağarcıklar, ne heybetli insanlar görürseniz...

GENEL GÖRÜNÜŞ

Acipayam bölgesinin köy isimleri üzerinde durmak ve çalışmak faydalı olacaktır. Ova ve yayla Oğuz boylarının insanları ile dolu...

Bir gece bir köy âleminde bulunduk. Unutmadan söyleyeyim: Acipayam bölgesinde saz yaygın bir çalgıdır. Bu da katkısız müzik folklorumuzun bu bölgedeki genişliğini gösterir. Bu köy âleminde bir genç saz çaldı. Avukatı, memuru, işçisi saz çalıyor.

Saz, davul, zurna bizim düğün ve bayramlarımızın şenliğidir. Acipayam düğünlerinde, kız, anasının evinden ayrılırken sanki zurna yanık yanık: "Ah benim ak sıvalı hanay evlerim!" der ve buna karşılık davul da, gelini daha içlendirmek için sanki şöyle dermiş: kal kal da kal kal, kalın da kal kal..."

O gece oranın türkülerini dinledik, zeybeklerini oynadılar: "Karanfil dalları mı, top zülf salları mı, sürdüm dağdan yukarı, a kız senin kolların, omuzundan yukarı, haydi de bas gidelim..." Gemi-deyim gemide, ayağın yemenide, seni alır kaçırım, uşanım var geride, haydi de bas gidiverelim." gibi sözler hatırimda kaldı.

Düğünlerde gelin ve güveyi taklid yollu komik ve dramatik sahneler de canlandırıyorlarmış, görmedim... Gelin alma günü de, bazı köylerde geşme ve su kenarlarına saklanan tarak ve bıçak geline aratılmış; Tarak bulursa kız, bıçak bulursa erkek doğuracağına hükmedilirmiş...

Acipayamın Yatağan köyünde elân bıçak ve bu neviden âletler yapılmaktadır. Ve Yatağan adı, Denizli çevresinden hayli yaygın...

Otomobille Denizliye dönerken, şoförle hoş geçiyoruz. O sırasını getiriyor bir tekerleme ve bir atalar sözü kullanıyor: "Kebuklu çama balta vurulmaz.", "Çıplak eşeğe tahra sokar gibi lâf söyleme.", "Eşek tekkeye taş çekmekle hoca, Deve Kâbeye hacı taşımakla hacı olmaz." gibi...

Acipayamda çok canlı bir kültür kalkınması

var... Her tarafta güzel okul binaları ve öğretmen evleri... Acipayamın hemen beş on dakika batısında, henüz bitirilmiş bir öğretmen evini görmeğe gittik. Arkasını çamlı bir tepeye yaslanmış köşk gibi bir ev.

İlçenin her tarafı böyle... Acipayam, kültür su suzluluğunu dindirmek yolunda çalışan ilçelerimizin başında sayılsa yeridir...

İlçe bölgesinde beş sınıflı (23) okul, ayrıca eğitimci (12) okulu var... Bu okullarda elli öğretmen (15) eğitimci çalışıyor. Köy kalkınmasında kendilerinden yeni ödevler beklenen köy enstitüsü mezunlarından (5) kız, (7) erkek ideallerini sağlamak yolundadırlar.

Kısa bir gezi ile bu güzel ve çalışkan ilçe hakkında ancak kısa notlar verilebilir. Modern Türkiye'de şehircilik ve kasabacılık kalkınmasını çok ya-

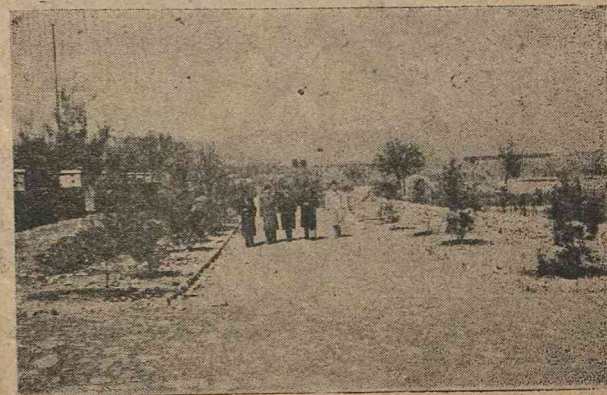

knıdan idrak etmiş ve ona olanca kuvvetiyle ayak uydurmuş Acipayam, övünmeğe değer bir varlık taşımaktadır.

Pek yakında orta okulu, bulvarı, Halkevi binaları bitecek, kömürle işleyen motörle elde edilen elektrik yerine, yine pek yakında sudan elde edilen ve gece gündüz devam edecek bir elektrik gelecektir...

Küçük bir kasaba için bunlar bugünkü medeni cemiyete uyumun en açık eserleri değil midir?

Tahsin SAYGUNİŞİK

Denizlinin eski mahalle ve köy adları

F. Akçakoca Akça

Denizli, evvelce çarşının bulunduğu kale etrafında kurulmuştu, şimdiki bulunduğu yer ise Denizlinin bahçelerinin bulunduğu yerlerdi. Denizli halkı yaz günleri bu bahçelere göçerlerdi.

Eski Denizli, büyük bir yer depremi yüzünden tamamıyla yıkıldı (1160 R. 1744 M.) Bundan sonra kasaba bugünkü bulunduğu ve eski bahçelerin üzerine göçtü.

Denizlinin çarşı etrafında 18 mahallesi vardı. Bu mahallelerin adlarını Denizli mahkemeleri mahzeninde bulunan eski (Mahkemi şer'îye) defterlerinden alıyorum. Bu defterler beş tane olup 1189 H. yılından 1256 H. yılına kadar olan kayıtları taşımaktadır. 1189 tarihinde görülen kayıtlardaki mahalle isimleri aşağıya alınmıştır:

- 1 — Mahallei Aktoğan (Aktay ve Ahtoy olarak da yazıldığı diğer sahafelerde görülmüştür)
- 2 — Mahallei meydan
- 3 — Mahallei Kürkcüler
- 4 — Mahallei Kurşunlu (eski kurşunlu camii - nin bulunduğu Memleket hastahanesi yolu üzerindeki mahal olacak)
- 5 — Mahallei saray (Memleket hastahanesi civarındır. Bu hastahenin bulunduğu tepeye "Saraylar Tepesi" denir).
- 6 — Mahallei camii kebir (İstasyon caddesindeki Ulu camii civarı olması muhtemeldir).
- 7 — Mahallei Abdülkuddüs
- 8 — Mahallei kayacık (Kıyıcık, Kıyacak olarak yazıldığı diğer sahafelerde görülmüştür).
- 9 — Mahallei Debbaglar (Eski Debbaghane olan bugünkü C. H. P. yatı yurdunun bulunduğu mahallin çevresi olacak).
- 10 — Mahallei Koramaz (Korumaz şeklinde yazıldığı da görülmüştür.)
- 11 — Mahallei Zimmiyan (bugün Valinin oturduğu Vali konağının karşı tarafı, Mazi oğlu Ömerin evinin arka tarafları).
- 12 — Mahallei Asil bey (Ecil bey şeklinde yazıldığı da görülmüştür.)

- 13 — Mahallei Eciler (İciler şeklinde yazıldığı da görülmüştür.)
- 14 — Mahallei Alca mescit
- 15 — Mahallei Carullah
- 16 — Mahallei Gezirlik
- 17 — Mahallei Gazi Emir
- 18 — Mahallei Gede Bostan(ı) (Çarşının Demirciler ile İstasyon arasında "Diri Bostan" denilen bir hamam harabesi vardır. Bu civar olması muhtemeldir).

1205 yılındaki mahkeme ilâmlarında Hacı Kapitan, Kayalık, Pelitlibağ, Çaybaşı, Yorgan Battı ve Değirmenönü isimleri geçmeğe başlamıştır.

1208 Çaybaşı camii avlusuna Arnavut oğlu hacı Ahmed tarafından bir mektep bina edildiği yazılıdır.

1248 yılında mahalle isimlerine (Araplar mahallesi) isminin ilâve edildiği görülmüştür.

1255 yılında da Denizli mahallelerinin 11 adedine indiği ve yeni isimler aldığı görülmüştür:

Hizalarında gösterilen mahallelere sahnalı ver-gi salgını olup mahallelerin büyüklüğünü göstermesi bakımından bu rakamlar da hizalarına alınmıştır:

- 1 — Mahallei Kayalık 5500
- 2 — Mahallei Pelitlibağ 3500
- 3 — Mahallei Eski Müftü 5000
- 4 — Mahallei Horsulas 6000 (Değirmenönü ve Kiremitçi mahallelerinin bulunduğu yerlerdir. Eski Hükümet konağı fırka bahçesinin altındaki boşlukta bulunmakta ve ismine de "Horsolos konağı"denmekte imiş)
- 5 — Mahallei Delikli Çınar 4750
- 6 — Mahallei Feslikân 3850
- 7 — Mahallei Çaybaşı 5000
- 8 — Mahallei Gümüşçay
- Mahalei İlbadı 2500
- Mahaleli Rumiyan 400
- Mahallei Ermeniyan 200

(Lütfen sahafeyi çeviriniz)

(1) Gede: Neşve neması az olan, gelişmesi az olan.

Korboz'dan:

YONCA ÇİÇEĞİ

Ş. E.

Kar gibi beyaz elbisesi, kırmızı gözleri, pen-be burnu ile onu seyretmek ne hoştu.

O, her şeyden çok yoncayı seviyordu. Bu yüzden ona Yonca Çiçeği diye tatlı bir isim koymuşlardı.

Yonca Çiçeği, pamuk gibi beyaz, genç, dişi bir ada tavşanı idi. Annesi, babası, üç erkek kardeşi ve iki kız kardeşi ile beraber derin bir inde yaşıyorlardı. Bir çitin altına rastlayan bu ini, onlara, babaları Uğur kazmıştı. Uğur örnek bir koca idi. Karısı onu o kadar çok seviyordu ki...

Mükemmel bir aile babası olan Uğur, hiç dışarı çıkmıyor, vaktini çocuklarının yanında geçiriyordu. Anne tavşan hemen her gün hasta olduğu için çocukların terbiyesi ile uğraşma işi Uğur babaya düşüyordu.

Bizim Uğur gençliğinde seyahata çok düşkün-müş: dünyayı dolaşmış, bilmediklerini öğrenmiş, tecrübe sahibi olmuş. Çocuklar da böyle bir öğretmen babadan her şeyi öğrenerek iyi terbiye görmüş birer tavşan oldular.

Bu akşam Uğur ailesi inin dibinde toplanmıştı. Babaları:

— Haydi hazırlanın, çocuklar, çıkacağız, dedi.

O sırada, en büyükleri anneye yaklaştı; zavallık bir köşede kıvrılmış, üzgün gözlerle çocuklarına bakıyordu.

— Anneciğim, nasılsın bu akşam?

— Pek iyi değilim kızım, ihtiyarladım, görüycer...

Denizliye bağlı olan köyler (1194 R. yılında)in adları da şunlardı:

1 — Karyei Karıcı, 2 — Karyei Gerzile, 3 — Karyei Çakmak, 4 — Karyei Karahasanlı, 5 — Karyei Manasır, 6 — Karyei Şemikler, 7 — Karyei Kınıklı, 8 — Karyei Karaman, 9 — Karyei Kaşıkçı, 10 — Karyei Kethüda, 11 — Karyei Göveçlik, 12 — Karyei Hacı Eyuplu, 13 — Karyei Bağbaşı, 14 — Karyei Tekke, 15 — Karyei Eskihişar, 16 — Karyei Kebir, 17 — Karyei Kayhan, 18 — Karyei Kurudere, 19 — Karyei Akçalar, 20 — Karyei Saruhan, 21 — Karyei Gonc Ali, 22 — Karyei Zeytun, 23 — Karyei Yalnızdere, 24 — Karyei Şamli-i Sağır, 25 — Karyei Zekeriyya, 26 — Karyei Bekirli.

sun. Yorgun bacaklarım artık uzun zaman beni taşıyamayacağına benziyor. İyi anlıyorum bunu.

Yonca Çiçeği atıldı:

— O... Böyle söyleme anneciğim, diye bağırdı. Dilini hastanın kulaklarında sevgi ile dolaştırdı.

Uğur sertçe bir sesle:

— Haydi bakalım, hop... diye bağırdı. Ay çıkmış olmalı. Tam yemek zamanıdır. Görseniz çocuklar ne kadar güzel bir yonca tarlası bulup çıkardım. Ağzımın suyu akacak, neredeyse. Artık başka bir şey düşünmüyorum.

Sürü sabırsızlanıyordu. Hepsini birden:

— Hoşça kal, anneciğim, hoşça kal, diye bağırıştılar.

Kulaklar gerildi ve fırrrt, diye kuyrukları kalık, sıçrayarak uzaklaştılar.

Uğur geride kalmıştı:

— Karıcığım, kendini sıkma. Biraz uyumağa çalış. Biz de geç kalmaz geliriz. Olmaz mı? dedi. Sen bizimle gelmiyor musun, Yonca Çiçeği?

— Hayır, babacığım. Annemle beraber kalmak istiyorum. Daha çok hoşuma gidiyor.

— Peki, peki kızım. Size yiyecek şeyler getiririz. Haydi, şimdilik Allahaismarladık.

İnin dar yolunda bir zaman neşeli ayak sesleri duyuldu. Sonra derin bir sessizlik başladı. Hepsini gitmişti.

Anne tavşan sevgi dolu gözlerle kızına bakarak:

— Niçin onlarla beraber gitmedin, cici kızım dedi.

— Karnım toktu, anneciğim. Hem seni bırakmak istemedim. Bilsen seni ne çok seviyorum, anneciğim. Gel, cici annem, şöyle otur. Rahat et. Şu otların üstü daha yumuşaktır. Bacaklarına iyi gelir.

Anne tavşan rahatça yerleşti. Yonca Çiçeği de dizinin dibine oturdu. Bir zaman sustular. Sonra Yonca Çiçeği tekrar söze başladı:

— Yorgun olmasaydın anneciğim, dedi, senden bir şey istiyecektim ama...

— Anlıyorum, Koca bebek, yine masal istiyecaksin, değil mi?

— Evet, anneciğim, masal, Masalları ne kadar seviyorum bilersen.

— Peki kızım, önce karşıma geç otur, şöyle bakayım. Güzel parlak gözlerini göreyim. Sana kardeşlerinden birinin başına geleni anlatacağım. Epeyce, hemen on iki ay kadar oluyor, sanırım. Bir akşam, daha yuvadan ilk defa çıkıyorduk. Parlak bir ay gök yüzünü aydınlatıyordu. Biz de sürü halinde bir salata tarlasına gidelim, dedik. Büyük oğlumun adı Göktü. Tuhaf bir tabiatı vardı. Anlıyor musun çocuğum, yani, hiç başkalarına benze-mezdi.

Anne tavşan durakladı. Fenalaşır gibi oluyordu.

— Ay... Ay... Sağ bacağım, diye inledi. Biraz şöyle döneyim. Hah... Şimdi iyi. Ne diyordum? Hah evet; Gökün kendine mahsus tuhaf bir tabiatı vardı. Bizimle salataları kemireceği yerde, yalnız başına uzaklaştı, gitti. Daha iyi şeyler bulabileceğini sanıyordu. Tam güzel bir filizi dişleyeceğim sırada, yürekler parçalayıcı bir haykırış duydum. Çocuklarıma bir göz attım. Gök eksikti.

Ne yapayım, şimdi? Sağa koştum, sola koştum. Bütün kuvvetimle: Gök Gök, diye bağırdım. Bir ses duyar gibi oldum. Hemen o tarafa atıldım. Bir de ne göreyim; Zavallı yavrucağım yırtıcı bir kuşun pençeleri arasında değil mi?

Gök çırpınıyor, Anneciğim, anneciğim, diye haykırıyordu. Bağırısı yüreğimi parça parça etti.

Yardıma koşmak, onu kuşun pençelerinden kurtarmak istedim. Fakat bacaklarım o kadar titriyordu ki, tek bir adım atmağa halim yoktu. Bundan sonraki gördüklerim daha korkunç...

Anne tavşan tıkanmıştı. Durdu. Eli ile burnuna doğru yuvarlanan iri bir damla göz yaşını sildi. Yonca Çiçeği:

— Oh... Anneciğim. Artık anlatma. O kadar çok üzülüyorsun ki.. diye bağırdı.

— Dinle kızım, dinle. Sana söyleyeceklerim kuşağında küpe olsun. Bu kuşun kıvrık bir gagası, iri, yuvarlak gözleri vardı. Birden ayaklarının üzerinde doğruldu. Gökün başına bir gaga vurdu. Zavallı çocuğum artık bağıramadı. Başı yana düştü. Küçük kuyruğu bir defa daha kımlıladı. Hepsini bu kadar. Gök ölmüştü. O zaman koca kuş onu pençelerinin içinde sıkı, korkunç ağzını açtı ve yuttu. Çalıhın içinde uzun zaman gözümdeki yaşlar boşanmaya kadar ağladım. Tekrar salata tarlasına döndüm. Bizimkiler hâlâ kemirip duruyorlardı. Beni görünce karşıma dizildiler. Olup biteni onlara anlattım. O sırada ihtiyar amcam Kartopu

-görmüş, geçirmiş bir tavşandır- art ayaklarının üzerinde doğruldu, ve:

— Çocuklar, dedi. Şu anda büyük bir acı içindeyim. Yeğenim Gök günün birinde kendisine güvenilir bir tavşan olacağından bizi umutlandırıyordu, fakat aramızdan ayrıldı. Onun için ağlayalım.

Bütün sürü göz yaşları döküyordu. Kartopu devam etti:

— Sizler, sevgili yeğenlerim. Gelecekte de ane ve babalarınıza saygı göstereceğinize, onların sözlerinden dışarı çıkmayacağınıza söz veriniz. Kardeşinizin başına gelen bu felâket hepinize bir ders olsun. Daima gözü açık bulununuz.

Bütün tavşanlar sessiz dinliyorlar, kimse kılmıdamıyordu.

Kartopu yine devam etti:

— Lâhna tarlalarında bulunduğunuz sıralarda kulağınızı dört açın. İyi bilin ki, kardeşinizi götüren bu kuş sizi de gözetlemektedir. Bu kuşa baykuş derler. Bizim en büyük düşmanlarımızdan biridir. Onun Huuu... Huuu... diye bağırdığını duyar duymaz, hemen saklanın. Çünkü, baykuş hem

Anış

Kulakları çınlasın!..

İstasyon saatleri gibi sabırlı
Tuzlu dudaklar kadar tatlı
- Bilmem hangi- kuşlar gibi hür
Dağlar kadar bir ömür
Dilemişti...

Uykularımı galiba gece kuşları çaldı
Öyle ki; çınlıplak rüyalar gözlerimde dona kaldı
Dualarım bile dillimde dolaştı kaldı
Bu hayat değil muhakkak bir masaldı
Demmişti...

Başke gözlerle bakan âleme
Bu dokuz canlı nargile
Bu, ipleri kilitlenmiş mercan tesbîh bile
Dudaklarında kalan son bir şiirle
Gidivermişti...

İşte en aziz dostum bu benim.
Aklıma her gün geliverirde
Selâm yollasam yok ki gidenim
İşte en aziz dostum yağmursuz bir günde
Muradına ermişti...

Hüseyin ÖZKAN

çok iyi görür, hem de çok iyi işitir. Bize doğru sessizce elir, bir gaga vuruşu ile bizi öldürebilir; derimizde, kemiğimize varıncaya kadar yutar.

Kartopu yorulmuştu. Biraz durdu; bize göz gezdirdi.

Salata tarlasında onun etrafında toplanmıştık. Ayın ışığı gözleri alıyordu. Kartopunun kürkü öteki kül renkliler arasında bembeyaz görünüyordu. Tekrar söze başladı:

— Baykuş doyunca, dedi, tünemeğe gider. Orada ağır bir uykuya dalar. Biliyorsunuz ki, çocuklar, oburlar, er veya geç cezalarını çekerler. Baykuş da şiddetli ağrılar içinde uyanır; midesi, başı ağrımağa başlar. Bizim de nemli otları yedikten sonra olduğu gibi sancılar çeker, kıvrınır; nihayet, kemik ve derilerimize varıncaya kadar bütün yediklerini kusar, sonra da tekrar zıbarır, yatar.

— İşte amcanın anlattıkları, sevgili kızım. Fakat, biliyor musun, bana epeyce geç oldu gibi geliyor. Tasalanmağa başladım. Allah vere de babanla kardeşlerinin başına bir şey gelmiş olmasın. Sen biraz dur da, vakit, nasıl, bir anlayıp geleyim. Bacaklarımın da uyuşukluğu biraz geçmiş olur.

Anne, tavşan, düşe kalka inin kapısına kadar gitti. Burnunu rüzgâra karşı kaldırdı. Tekrar içeri girerek:

— Gün yaklaşıyor, dedi. Hikâyeleri anlatınca ya kadar epey vakit geçmiş. Karnım da o kadar aç ki... Hiç şimdiye kadar böyle olmamıştım. Ya senin Yonca Çiçeği?..

— Ben de öyle anneciğim. Sana bir türlü söylemeğe cesaret edemiyordum.

— Öyle şey mi olur? Dişlerimizi kullanmak için bize mutlaka kemirecek bir şey lâzım. Olmazsa sonra uzaya uzaya ağzımızdan dışarı uğrarlar.

Yonca Çiçeği:

— Amannn... Allah göstermesin, diye bağırdı. Ve böyle çirkin bir halin başına geleceğini düşünerek bir an titredi. Sonra:

— Dinle anneciğim, dedi, dün görmüştüm. Şu racıkta evimizden hemen on sıçramlık kadar yerde iki tane güzelim aslan ağzı var. Oracığa kadar yürüyebilse.

— Bir deneyim çocuğum. Haydi, bakalım.

Anne tavşan güçlüğüle inin kapısına kadar gelebildi. Orada durdu. Bütün tecrübeli tavşanların yaptığı gibi, burnunun ucunu hafifçe dışarı çıkardı. Tekrar çekti, tekrar çıkardı, sağ kokladı, solu kok-

ladı. Nihayet, içine bir inanç geldi. Öne düştü, yürüdü. Yonca Çiçeği de peşi sıra geliyordu.

Böylece bir zaman yol aldılar. Anne tavşanın daha fazla yürüyecek kuvveti kalmamıştı.

— Gidemiyeceğim, artık, dedi. Durdu, titiyordu. Romatizmalarım bugün pek fena. Hava değişikliği her halde iyi gelecek. Haydi çocuğum, sen önden yürü, ben biraz dinleneyim.

— Yooo... Anneciğim. Seni beklerim. Acelemiz yok.

Tekrar yürümeğe koyuldular. Nihayet Yonca Çiçeğinin dediği yere vardılar.

Anne tavşan güzel otları kemirirken:

— Gerçekten şu arslan ağızları ne kadar güzelmış, ne de tatlı imiş. Mide ağrıları için en iyi ilaçtır derlerdi. Kendimi yeniden bütün gençleşmiş hissediyorum.

Yonca Çiçeği annesinin etrafında sıçrayıp zıplıyordu. Sevinç içinde idi.

— Oh, ne güzel. Hemen iyi olacaksın anneciğim. İştahın yerine gelecek.

Fakat, Yonca Çiçeğinin sözü yarım kaldı. Anne tavşan telaşlı idi... Nesi var, acaba?..

Artık yemiyor, kulaklarını dikmiş, duruyordu. Ansızın art ayaklarını toprağa vurdu; ürkek ürkek bakan Yonca Çiçeğine:

— Kaç, çocuğum, kaç. Köpek geliyor. Eyvah, mahvolduk.

Yonca Çiçeği köpek dedikleri hayvanı daha hiç görmemişti. Annesinin bu kadar korktuğuna göre, her halde bu çok fena bir şey olmalı idi. Anne tavşan:

— Koş, kızım, doğru ine koş... dedi. Beni merak etme... Bak havlamalarını duyuyorum. Yaklaşıyor... Çabuk ol... Çabuk.

— Hayır, hayır... Sensiz gitmem anneciğim... Sen de benimle gel.. Güzel anneciğim, benim yanımda bulun. Bak, şurada, bir kaç adım ötede.. Haydi cesaret, biraz sonra evimizde olacağız.

Köpek kaba sesi ile: Havvv... Havvv. diye bağıarak koşu koşu geliyordu. Anne tavşan büyük bir gayret göstererek yavaş yavaş ilerlemeğe çalışıyordu.

Yonca Çiçeği yalvarır gibi:

— Haydi güzel anneciğim. Çabukol, diyordu. Geliyor, ikisıçramalık yerimiz daha var... Aman, çabuk. Oh... Nihayet gelebildik. Çok şükür Allaha

Kurtulduk anneciğim.

Fakat bu, anne tavşan için ne güç bir şey olmuştu. Koridorun kapısına bitkin bir halde yuvarlandı. Küçük annesini ölü sanmıştı.

— Anneciğim, anneciğim, diye ağlamağa başladı.

Neden sonra hasta gözlerini açtı. Yonca Çiçeği etrafında pervane oluyor, onu en güzel okşama-larla yalıyordu. Bir kaç dakika sonra ana, kız kendilerine gelmişler, rahatlamışlardı.

Başlarından geçeni birbirlerine anlattılar.

Yonca Çiçeği sordu:

— Anneciğim, köpekler niçin bizi avlamak isterler biliyor musun?

— Biliyorum, kızım, biliyorum. Sana anlata-yım. İnsanları tanırsın, değil mi? Geçen gün bir tanesini sana göstermiştim. Bu koca devi iyi hatırla-yacaksın. İki ayağı üstünde duruyordu. Hani tavşanlar yapar da ne kadar güzel görünürler. Büyük baban uzun yıllar insanlarla köpekler arasında yaşamış. Bana onlar için bir sürü meraklı şeyler anlatmıştı. Sen insanların neler yediğine hiç merak ettin mi? Nafile uğraşma bulamazsın.

— Her halde salatadır, diye düşünüyordum.

— Onu da yerler, ama yalnız onunla kalsalar iyi, İnsanlar bizim gibi çayırarda yeşillikleri kemirerek otlamasını bilmezler. Hayvanların etleri ile beslenirler. En hoşlandıkları etlerin arasında tavşanların eti de varmış. Büyük baban öyle derdi. Bu devler, öyle tavşanlar gibi narin, çevik kimseler değil, koca bacakları olduğu halde bizim kadar hızlı koşamazlar. İnsanlar bizi yalnız başlarına avlama-ğa kalkasalar, çayırarda rahat rahat yaşayabilir-dik; o kadar korku yoktu. Fakat, içim yana yana şunu söyliyeyim ki, bizim, tâ uzaklardan kokumu-zu duyan, bizi yakalayıp efendilerine götüren o dört ayaklı uşaklar yok mu. İşte, insanların uşakları bu köpeklerdir. Ah, onlardan biri idi, şu deminki. Ne güzel kurtulduk. Öyle de hızlı koşmasını bilirler ki.

— Gördüm, gördüm, anneciğim. Hele o kaba sesi ile beni ne kadar korkuttu bilsen. Çirkin köpek

Anne tavşan tekrar söze başlayarak:

— İnsanlar bizim etimizi yerler, diyordum. Yalnız etimizi değil, tüylerimizi bile kullanırlar.

Anne tavşan hem söylüyor, hem dilini kızının bembeyaz kürkü üzerinde uzun uzun dolaştırıyordu.

— Yalnız bizim değil, hısımlarımız yaban tav-

şanlarının tüyleriyle, yuvaya benzer bir şey yapar-lar, kışın kafalarına geçirirler.

Yonca Çiçeği titreyerek:

— Aman ne korkunç şey, diye bağırdı. Desene anneciğim, güzel kulakların olmasaydı, şimdi bu devlerin evinde olacaktık.

Bu sırada koridorda büyük bir gürültü işitildi. Sürü, güle oynaya geliyordu. Uğur baba önde idi. Kulaklarını uzaktan sallayarak:

— İşte geldik, dedi. Ne güzel bir gece idi gör-seniz. Ne kadar da talihimiz varmış. Her birinize birer de körpe yonca dalı getirdik. Bakın, ne hoş. Fakat, ne oluyor? Sizde üzgün bir hal var.

Anne tavşan başlarından geçen korkunç hi-kâyeyi anlatmağa başladı. Küçükler etrafını halka halinde çevirmişler; kuyrukları kalkık, kulaklar dik sessizce dinliyorlardı.

Hikâye biter bitmez, birbirlerinin peşi sıra, ihtiyar annelerinin, küçük kız kardeşlerinin gözlerini yaladılar.

Vehim

Kurtulmak istiyorum, kendimden, Beni;

— Nafile ümitlere boyun eğdiğimden olacak-
Söyliyorum çekinmeden.
"Yürüdükçe yol arkada kalırmış."
Aksine, aksine
Yürüdükçe yol önümden gidiyor benim.

Mechul misallerle öğrendim her şeyi,
Şeytanlarla çalıp oynamak mümkün.
Yeşil mürekkeple çizdiler ilk baharı,
Manası kaldı mı tevekkülün?

Gürültü doldurdu tekneleri;
Hâlâ dilimde sevginin tatlı tortusu.
Tahayyülden tahayyüle artık;
Manasız merdivenler kuruldu.

Kıskanmakta bir marifetmiş gibi
Geceler gözlerimi kıskanır.
İşte böyle... Talihiime yanarım;
"Bea" i her şey benden kıskanır.

Fehmi KABADAYI

Bahar

Bereket toprağı rüya görmede,
Takılı ayağımuza kader bağı
Üst üste hudutsuz kalbe dökülmede
Aşk ve zafer dolu yeni bir dünya çağı.

Geçmiş zamanların taze hatırası
Uyanmada eski aşk dalında
Bilinmiyen kulaklarla duyulmada
Gelen âlemin çağılması,
Ve vurmada her şeye kalbin aydınlığı.

Doğacak küll rengi bir ufku ardından
İştilmedik maceralarla dolu
Yep yeni bir gün, ve kucaklayacak her şeyi
Ömrün ve tabiatın ferah dolu saltanatı.

Gün rüyası görmeye alışmış
Eski çocuklar, toplanacak bahar bahçelerinde
Anacaklar hasretle geçmiş günlerini, unutulmuş
Küçük zaferlerle dolu.

Gene bahar gelecek bir mevsimi dönüşü
Gönümüzde açan keder ve neşe çiçekleriyle
Günler ötesinden yola çıkmış çocuklar
Toplanacak bahar bahçelerinde;
Diyecekler yolumuzun sonu buymuş
Önü bahar sonu bahar
Günlerimiz uzayan uyanık bir uykuymuş.

Hayreddin GÜRSOY

Fiyatı 25 kuruş

Kurum Adı: TÜRK TARİH KURUMU
Sicil No: 255.7.2/24/807899
DERGİLER İNANÇ : SANAT KÜLTÜR DERGİSİ 101 (1945)
Markası: MARKASIZ Bulunduğu Yer: Konusu: TÜRKÇE

